

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. riouwstraat 59, wormerveer

adm.: kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

PINKSTEREN

De grote Onbekende

De Geest van God was beslist niet „de grote onbekende“ in Israëls volksbestaan. Al heel in het begin, nog bij de Sinaï horen we van Bezaleel: de HERE „heeft hem bij name geroepen en vervuld met Gods Geest, met wijsheid, inzicht en kennis en dat voor allerlei werk... Hij heeft hem en Aholiab... in het hart gegeven om anderen te onderrichten. Hij heeft hen vervuld met kunstvaardigheid...“ (zie Ex. 35 : 30-36 : 2). Het gaat om de bouw van de tabernakel. Kunst(vaardigheid) is blijkbaar een geestelijk goed.

Wat later worden aan Mozes zeventig helpers toegewezen.

Zij worden vergaderd rondom de tabernakel: „toen daalde de HERE in de wolk neder en sprak tot hem (Mozes), en Hij nam een deel van de Geest die op hem was, en legde dat op de zeventig mannen, op de oudsten; toen de Geest op hen rustte, profeteerden zij, doch daarna niet meer“. Hun profeteren is niet meer dan een teken, dat Gods Geest op hen rustte. De reden waarom zij de Geest ontvingen was Mozes bij te staan in de zorg voor het hele volk (een vervolg op het advies van Jethro, Ex. 18 : 13-27).

Mozes' verzuchting

Intussen hadden twee man geweigerd op het appél te verschijnen: Eldad en Medad. Het hielp hun niets: ook zij profeteerden — al was het tegen wil en dank. Daardoor verraadden zij zich. Het wordt aan Mozes bericht. Jozua is kennelijk bang, dat dit optreden afbreuk zal doen aan Mozes' gezag: mijnheer (!) Mozes, belet het hun!

Maar Mozes is niet uit op eigen-gezags-handhaving: wilt gij voor mij ijveren? Och, ware het gehele volk des HEREN profeten, doordat de HERE zijn Geest op hen gave!

(Num. 11 : 4-35). De conclusie is duidelijk: Mozes' last zou aanzienlijk verlicht worden. Niet omdat iedereen aan het profeteren zou slaan en daar een dagtaak aan zou hebben. Maar wel omdat het volk niet zo opstandig en ondankbaar zou zijn: wie door de Geest beziel is, staat niet te jammeren om vis, komkommers, uien en knoflook, de vleespotten van Egypte en spuwt zijn verachtig niet uit over het dagelijks menu van hemels manna. Een volk, op wie de Geest rust, volgt de HERE welgemoed door de woestijn, is dankbaar dat water en brood gewis zijn en verlustigt zich in het vooruitzicht van het beloofde land: een land overvloedig van melk en honing.

Joël's profetie

Bij Mozes' verzuchting (och, ware het gehele volk des HEREN profeten, doordat de HERE zijn Geest op hen gave, Num. 11 : 29) sluit aan de profetie van Joël (2 : 28-32). Zij vormt een deel van „het antwoord des HEREN op bede en boete“ na de aankondiging van de sprinkhanenplaag. Ook hier gaan zeer aardse zaken hand in hand met andere... aardse zaken: toen nam de HERE het op voor zijn land en Hij kreeg medelijden met zijn volk.

De HERE antwoordde zijn volk: zie, Ik zal u koren, most en olie zenden, zodat gij daarmede verzadigd wordt... Daarna zal het geschieden, dat Ik mijn Geest zal uitstorten op al wat leeft, en uw zonen en uw dochters zullen profeteren, uw ouden zullen dromen dromen, uw jongelingen zullen gezichten zien; zelfs op de slaven en de slavinnen zal Ik in die dagen mijn Geest uitstorten...

En dat alles in de context van de (telkens weer nabije) tweezijdige grote en geduchte dag des HEREN (2 : 18-27).

Wordt profeteren, dromen, visioenen

zien dan Israëls dag- (en nacht-) vulling, de enige zinvolle tijdsbesteding? Maar de context spreekt van koren, most en olie, van vroege en late regen, van verlossing en vrijheid. Mensen op wie Gods Geest rust zijn dankbaar voor „verzadiging met het goede der aarde“ en uiten hun dankbaarheid in een wandelen met God: zij roepen de naam des HEREN aan (en niet die van een baäl), 2 : 32.

Jesaja's troost

Is het juist dat Joël een der vroegste profeten was, dan blijkt dat in zijn dagen deze profetie nog niet haar uiteindelijke vervulling kreeg. Want na zijn tijd volgde de ballingschap, Israëls deportatie naar Babel, de grote verstrooiing. Is God zijn belofte vergeten?

Je zou het bijna denken. Ware het niet dat ook dan een profeet Gods stem laat horen. Hij verheelt Israëls wezenlijke ellende niet — die is ook waarlijk groot genoeg: uw eerste vader heeft al gezondigd en uw woordvoerders hebben tegen Mij overtreden; daarom ontwijdde Ik de oversten van het heiligdom en gaf Ik Jacob prijs aan de ban, Israël aan beschimpingen. Dat was verleden tijd. Maar nu, hoor, o Jacob, mijn knecht, en Israël, dien Ik verkoren heb. Zo zegt de HERE, uw Maker en van de moederschoot uw Formeerder, die u helpt: vrees niet, mijn knecht Jacob, en Jeshurun (een koosnaampje), die Ik verkoren heb. Want Ik zal water gieten op het dorstige en beken op het droge; Ik zal mijn Geest uitgieten (!) op uw nakroost en (parallel) mijn zegen op uw nakomelingen. Zij zullen uitspruiten tussen het gras, als populieren langs de beken (Jes. 43 : 22-44 : 5).

Bloemrijke taal voor wie de tocht van Babel naar de puinhopen van Jeruzalem moet afleggen door een... woestijn. God wekt in de dorre doodse woestijn (toon-beeld van verlatenheid) nieuw leven. Opnieuw vernieuwt Gods Geest het gelaat van de aardbodem en werkt leven waar slechts dood was (vgl. Ps. 104 : 30 en ook Ez. 37 : 1-14).

Jezus' exegese

Waar de Geest komt, daar bloeit het leven weer op. Geest en leven zijn zo nauw verbonden, dat Nicodemus

te horen krijgt: voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, tenzij iemand geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk Gods niet binnengaan (Joh. 3 : 5). Met name in het evangelie naar Johannes speelt „het leven“ een grote rol (vgl. al 1 : 4). Johannes deelt ons o.m. dit woord van Jezus mee: de Geest is het, die levend maakt... de woorden die Ik tot u gesproken heb, zijn geest en zijn leven (6 : 63). Net als de profeten, spreekt ook Jezus in een situatie waarin het wel dan niet geloven centraal staat: maar er zijn sommigen onder u die niet geloven (6 : 64, 65). We horen Hem dan ook zeggen: want dit is de wil mijns Vaders, dat een ieder, die den Zoon aanschouwt en in Hem gelooft, eeuwig leven zal hebben... (6 : 40). Tegelijk wordt juist in dit Johannes-evangelie meer dan ergens anders gesproken over het zenden van de Geest (14 : 15-31; 16 : 5-15). De samenhang tussen Geest en leven was ook voor de jood Paulus zonder meer duidelijk (1 Cor. 15 : 35-49).

Deze samenhang zullen we niet mogen vergeten als we de komst van de Geest in Hand. 2 beschreven zien. De verzuchting van Mozes, de profetieën van Joël en anderen monden voorlopig uit in wat wij nu het Pinksterfeest noemen.

Door het Woord van de Geest (een kracht Gods tot behoud, Rom. 1 : 16) worden joden en jodengenoten bewogen tot het geloof in Jezus als de Messias. En, zoals Jezus zei: wie in Mij gelooft, zal leven — ook al ware hij gestorven (Joh. 11 : 25).

in dit nummer

- 145 Ds E. R. Postma, Pinksteren
- 146 Drs W. G. Rietkerk, Een verzwegen thema
- 147 P. C. van Wijk, Antwoorden op vragen van vandaag (1)
- 148 D. W. L. Milo, Gereformeerd Kerkboek? (slot)
Ds M. R. van den Berg, Jeremia
- 150 Prof. C. Veenhof, Rondom de neutronenbom
P. C. van Wijk, Terloops...

W. G. RIETKERK — ECK en WIEL

Een verzwegen thema

Er was bij ons eens een jongen op bezoek, die in een commune woonde van de Children of God. Zijn naam was Ezechiël, d.w.z. dit was zijn nieuwe naam, want ieder die tot zo'n commune toetreedt krijgt een nieuwe bijbelse naam en kan zijn oude naam wel vergeten.

Ezechiël kwam binnenlopen terwijl ik in gesprek was met een andere jongen, die niets geloofde maar wel wilde praten. Het eerste wat hij zei was: de Heer heeft me gezegd dat ik vóór elf uur moet vertrekken. De twijfelaar naast me wilde wel eens weten hoe hij dat wist en er ontspon zich een gesprek, dat steeds heviger werd, terwijl de tijd voortging: het werd elf uur, half twaalf, twaalf uur. Tenslotte nodigde ik Ezechiël maar uit om te blijven eten en vroeg hem of hij nu de Heer niet ongehoorzaam was geweest, waarop hij antwoordde, dat de Heer hem nu had duidelijk gemaakt dat het ook rustig één uur mocht worden...

Waar kom je uit als je op die manier omgaat met de wil van God? Dát bedoelde ik aan het slot van het vorige artikel toen ik zei dat je dan verzeild raakt in subjectivistische vaarwateren. Gevoelens en innerlijke stemmen en stemmingen worden gelijkgesteld met de wil van God. In dit geval van Ezechiël vloede er geen bloed uit, maar wat te zeggen in het geval van de gereformeerde ouderling die na een huwelijk van 25 jaren er met zijn sekretaressen vandoor ging en die toen hij op dit punt werd aangesproken antwoordde: wij hebben er samen voor gebeden (mijn sekretaressen en ik) en een vrede ervaren, die alleen van God kan komen...

Ook dit laatste verhaal is historisch. Velen willen uit reactie op deze en soortgelijke voorbeelden helemaal niet meer van leiding weten. Ze zeggen met Micha: de Here heeft ons bekend gemaakt wat goed is... (6: 8) en houden het verder voor de praktische toepassing van Gods wil maar op hun gezonde verstand en gezamenlijke discussie. Dit leidt heel gemakkelijk tot een andere foute instelling en dat is dat men de bijbelse geboden en N.T.ische voorschriften zo objectief mogelijk uitlegt en toe-

past tot in de kleinste levenssituaties toe en zo vervalt in een soort farizees casuïstiek: voor iedere situatie is er wel een uitgelegd en toegepast gebod. Het wordt regel op regel. De zondagsheiliging in zijn oud-gereformeerde vorm is er een voorbeeld van. Hier valt men niet in een subjectivisme maar in een objectivisme: het voordeel van het laatste is dat het openstaat voor ondervraging en discussie — wat dan ook ijverig op de jeugdverenigingen gedaan werd — maar vergis u niet: de discussie is hier even min vrij: het objectieve van de algemene beginselen bleek vaak niets dan een collectief subjectivisme — maar als je samen iets gekst doet lijkt het altijd minder gek. Er is hier onderweg ongemerkt iets verloren gegaan, dat heel kostbaar is en belangrijk voor ons christen-zijn vandaag

P. C. VAN WIJK — ZALTBOMMEL

Antwoorden op vragen van vandaag ¹⁾

Stenen op de weg

Vorige week vrijdag waren mijn vrouw en ik als deelnemers aan een groepsreis naar Israël in de christelijke nederzetting Nes Ammim. Daar werd ons verteld dat, voordat in 1965 met de werkzaamheden kon worden begonnen, een zwitsers echtpaar een jaar lang niets anders heeft gedaan dan het land vrijmaken van stenen. Als je door Israël reist zie je overal stenen, grote en kleine, en dan wordt de beeldspraak uit Psalm 91 opeens veel duidelijker: Gods engelen zullen ons bewaren op onze wegen, ze zullen ons dragen op de handen opdat

¹⁾ Openingswoord van de vergadering G.L.J.C. met ambtsdragers en belangstellenden n.a.v. de verschijning van „jeugd en seksualiteit” (11.3.'78).

nl. de ervaring van de realiteit van God in mijn leven.

Mozes had er geen vrede mee, als de Here voortaan alleen met Israël zou meetrekken in de vorm van de op steen gegrifde tien geboden. Hij had er zelfs geen vrede mee als de Here alleen meetrok in de vorm van een in steen gegrifd evangelie — want tenslotte beginnen de tien geboden met het evangelie: Ik ben de Here uw God, die u bevrijd heb... — hij zei tegen de Here: „indien Gij zelf niet meegaat, doe ons van hier niet optrekken.” (Ex. 33 : 15). Gij zelf!

Dat is het waar Mozes op wachtte. De Here gaat zelf mee.

Zouden wij het zoeken naar 'leiding' bij veel jongeren niet mogen uitleggen in het verlengde van dit gebed van Mozes, als een verlangen naar de realiteit van God in meer dan alleen in steen gegrifde woorden?

Als het zo ligt dan is het des te belangrijker om dit verlangen te versterken en te bevestigen, zoals Jahweh deed bij Mozes, maar tegelijk alle valse illusies en zelf-projecties af te wijzen. De zaak waarom het hier gaat is te belangrijk en te groot, dan dat wij ze goedkoop en in de vorm van karrikaturen aanprijzen.

Maar alle karrikaturen — zoals de bovengenoemde — moeten ons er niet toe verleiden om de zaak zelf waarover het hier gaat maar te vergeten en dat is dat wij geloven in een levende Heer, die ook in zaken waarover de bijbel ons niets zegt, ons leidt

en wijs maakt en ons Zijn aanwezigheid doet ervaren.

Soms ook op zeer bijzondere wijze. Het is goed om ook in goede zin hier bijzondere verhalen te vertellen: verhalen die soms als twee druppels water lijken op dat van de aan het begin genoemde Ezechiël, maar die wel echt zijn!

Zo heb ik zelf uit de mond van een evangeliste het verhaal gehoord hoe eens een innerlijke stem haar riep om daar en daar naar toe te gaan, naam en toenaam werd genoemd; dát en dát bankje, daar in dát stadspark. Zij dacht dat zij geestesziek was geworden en vroeg haar zuster om advies. Die zei: ik zou maar rustig afwachten. Toen kwam die stem opnieuw en kon ze zichzelf niet meer tegenhouden. In het stadspark op het bewuste bankje trof ze een vrouw aan in totale wanhoop, die zonder haar hulp zeker zelfmoord zou hebben gepleegd.

Toch wil ik zulke bijzondere verhalen hier terzijde laten — want er zijn maar heel weinig bijzondere mensen — en het zou er toe kunnen leiden dat iemand gaat denken dat de leiding van God blijkbaar alleen in het heel buitengewone te ervaren is.

Ik wil weer terug naar het kleine leven van iedere dag en opnieuw de vraag stellen: hoe ervaren wij daarin dan de aanwezigheid van God, en onderkennen wij daarin Zijn wil? Daarover dan graag de volgende en laatste keer.

P. C. VAN WIJK — ZALTBOMMEL

wij onze voet niet stoten aan een steen.

Met name in de woestijn Sinaï is het vol met stenen. Wie denkt in de woestijn heerlijk met blote voeten in het zand te kunnen wandelen vergist zich. Stenen en nog eens stenen. In die woestijn hebben de Israëlieten veertig jaren rondgezworven. In Openbaring 12 wordt ook gesproken van een woestijn. De vrouw, de gemeente van de Here Jezus, krijgt een plaats in de woestijn. Ook die woestijn bevat veel stenen, stenen waarover je kunt struikelen, stenen ook waar je af kunt vallen. En als het donker is in de woestijn heb je beslist een lamp vóór de voet nodig en een licht op je pad. Zonder dat licht ontloopt je de stenen beslist niet.

We gaan vandaag praten over jeugd

en seksualiteit. Jongens en meisjes komen, als ze zich bewust gaan worden van hun seksuele gevoelens en verlangens, veel stenen tegen. Die stenen kunnen er „zo maar” liggen, ze kunnen ook naar hen toe worden gerold. De bedoeïenenkinderen in de woestijn zoeken elke dag naar stenen voor de verkoop. Misschien lukt het ons vandaag om enkele stenen echt te zien, om de aard ervan vast te stellen en op te ruimen.

De enquête

Vorig jaar werd onder catechisanten een enquête gehouden over seksualiteit. De uitslagen zijn gepubliceerd in het boekje „jeugd en seksualiteit”. U kunt er kennis van nemen. We hebben de uitslagen niet voor ons zelf

gehouden, dat is ook nooit de bedoeling geweest. De uitslagen hebben een functie gehad tijdens de besprekingen op de bijbelstudieweekends van vorig jaar.

In ons land werd in 1968 voor het eerst een uitgebreide enquête over seksualiteit onder jongeren gehouden (de zg. Margriet-enquête). In 1974 volgde de N.C.R.V.-enquête, eveneens onder jongeren. De door ons verzorgde enquête is de eerste enquête die is gehouden onder uitsluitend kerkelijke jongeren. Wel werd ongeveer zeven jaar geleden in de binnenvanbandse kerken aan ongeveer 1200 jongelui een vragenlijst over seksualiteit toegestuurd; er werden echter slechts een klein aantal vragen gesteld, terwijl de uitslagen nooit zijn gepubliceerd. Ik wil er hier alleen dit van zeggen dat de situatie onder de jongeren „binnen verband” weinig verschilt met die van onze jongelui.

Inmiddels is de door ons samengestelde enquête ook gehouden onder 35 leden van Youth for Christ in de Bommelerwaard en de uitslag hiervan ligt eveneens ongeveer op dezelfde lijn.

Het is iets om dankbaar voor te zijn dat de enquête over seksualiteit mogelijk was en dat de jongeren spontaan tot invulling over gingen. Slechts 1% van de meisjes en 3% van de jongens verklaarden „helemaal geen zin” in het invullen te hebben, maar ze deden het toch.

Weerstand

Veel ouderen vinden het vreemd als open over seksuele vragen wordt gesproken, terwijl jongeren het juist op prijs stellen. Er zijn vorig jaar zelfs ambtsdragers geweest die bezwaar maakten tegen het houden van de enquête. Vooral de openhartige vragen over het seksueel gedrag van de jongelui riepen weerstanden op, maar inmiddels is duidelijk gebleken dat dat seksueel gedrag er wel is.

Anderszijds zijn juist door die openhartige vragen veel jongens en meisjes aan het denken gezet en hebben zij zich afgevraagd of hun seksueel gedrag wel juist is. Waarom vinden ouderen het vreemd als er open wordt gesproken over vrijen en geslachts-gemeenschap, over homofilie en zelfbevrediging? Het zal ongetwijfeld een gevolg zijn van de geheimzinnigheid die eeuwenlang rondom de seksualiteit is opgebouwd, hoewel er blijkbaar geen bezwaren bestonden om de seksualiteit praktisch te beleven. Maar hoe zullen ouderen die zó denken ooit een antwoord kunnen geven op vragen van jongeren. Hoe zullen ambtsdragers zó pastoraal kunnen bezig zijn in de gemeente? Paulus durfde het in ieder geval wel aan om in een brief die door alle gemeenteleden van Corinthe kon worden gelezen enkele misstanden op seksueel gebied duidelijk aan de orde te stellen. Een les voor vandaag.

Tijdens de bijbelstudieweekends van vorig jaar heb ik er o.a. op gewezen dat het blijkbaar gemakkelijker is om uitvoerig te discussiëren over de verschillen in geaardheid van man en

vrouw, over passief en actief vrouwenkiesrecht in de kerk dan te spreken over de concrete problemen die de man als man, de jongen als jongen, de vrouw als vrouw en het meisje als meisje dagelijks in zijn en haar leven ontmoet. Het kan belangrijk zijn om te spreken over „de vrouw in het ambt”, maar het is zeker zo belangrijk om aandacht te besteden aan het feit dat veel vrouwen in het huwelijk vrijwel geen seksuele bevrediging vinden. Dat laatste feit raakt direct haar mens-zijn als vrouw. Het kan goed zijn om het aan jongens in de kerk voor te houden dat ze moeten omzien naar een meisje dat de Here vreest, maar het is van even groot belang dat die jongen ook iets hoort of leest over wat hij met zijn eigen lichaam aan moet als hij in de puberteit komt. Dat laatste raakt direct zijn mens-zijn als jongen.

Spreken over seksualiteit

Kerkmensen praten gemakkelijk over concrete seksuele zaken, ze dogmatiseren liever wat in het algemeen over het huwelijk, over huwelijksrouw enz. Dit heeft wel tot gevolg dat jongelui als ze seksuele problemen hebben hulp zoeken bij vrienden of vriendinnen of een bureau waar men hen niet kent, als ze bij hun ouders niet terecht denken te kunnen, maar ze zullen vrijwel nooit naar de dominee of de ouderling gaan.

Ik kan mij voorstellen dat verschillende ouderen schrikken als ze de uitslagen over het seksueel gedrag van de jongens en meisjes onder ogen krijgen. Maar is het zo'n wonder dat een jongen en een meisje intiem gaan vrijen als ze nooit méér hebben gehoord dan dat ze geen geslachts-gemeenschap met elkaar mogen hebben voordat ze zijn getrouwd?

De uitslagen van de enquête zijn een aanklacht aan het adres van de ouderen, van de oudere generatie die verstek heeft laten gaan. Praten over trouw in het huwelijk is ongetwijfeld gemakkelijker dan praten over een kondoom, maar als we in de kerk zingen dat (oude berijming) de jongeling zijn pad rein bewaren moet (Psalm 119), dan zal die jongen wel moeten weten wat rein is en wat niet. Ouderen — daar horen U en ik bij — kunnen vanuit hun eigen getrouwde positie zo grenzeloos onbarmhartig zijn in het benaderen van jongelui die b.v. verkerking hebben. Ze vergeeten zo vaak dat ook binnen de grenzen van het huwelijk veel seksuele zonden en noden zijn. Laten ouders daar eens met hun kinderen over praten. Het doopsformulier zegt dat onze kinderen „in zonde ontvangen en geboren zijn” en wij voegen daar dan terecht aan toe dat dat niet betekent dat de geslachts-gemeenschap zondig is, maar het is tevens goed om te bedenken dat menig kind in zonde is verwekt.

Op blz. 76 en 77 van het boekje zijn een aantal vragen opgenomen over de persoonlijke beleving van de seksualiteit. Van de jongens verklaarde 50% wel eens een seksfilm te hebben gezien. Hoeveel ouders zullen dat weten? Betekent dat nu dat die

jongens een stel stiekeme lui zijn? Daar geloof ik niets van. De vraag is of de ouders van deze jongens wel een klimaat hebben geschapen waarin eerlijk en open kon worden gesproken. Van de jongens raakt 31% gemakkelijk seksueel opgewonden, van de meisjes 22%. Betekent dat nu dat de jongens méér in zijn voor seks dan de meisjes? Dat kan, maar het hoeft niet. Maar als het zo is, is het goed te bedenken dat de lichaamsbouw van een jongen het ook wel erg gemakkelijk maakt om opgewonden te raken. Vindt U het gek dat 44% van de jongens graag naar naaktfoto's kijkt? Kom, niet zo preuts. Kijkt U zelf altijd de andere kant op als U een bioscoop passeert? Vindt U het vreemd dat 22% van de jongens dagelijks aan seks denkt? Bedenk dan eens dat dat niet zo vreemd is in een wereld waarin seks wordt aangepraat en opgedrongen.

Het lied van Katootje

Het zal een jaar of tien, elf geleden zijn dat de cabaretier Wim Sonneveld voor de televisie zijn liedje over Katootje voor het eerst zong. Katootje ging naar de botermarkt en ze kon maken wat ze wou. Ze maakte eerst een dominee die zong „in de kerk, in de kerk”. Misschien was het de bedoeling de dominees wat belachelijk te maken, want deze dominee stond er in zijn zwarte pak maar wat opvallend bij. Maar die dominee deed wel z'n best. Hij was een echte pastor. Want toen Katootje nog meer mensen maakte bleef hij zingen „in de kerk”. Er kwam o.a. een wafelvrouw die al haar wafels kwijt wou en riep „kom maar binnen, kom maar binnen”. Er kwam een kastelein die geld wilde hebben voor elke borrel die hij schonk: „eerst betalen, eerst betalen”. Er kwam een toverheks met een haarscherpe tong waardoor ze de mensen de stuipen op het lijf joeg, terwijl de barones zong „in de suite, in de suite”. De lichtmatroos maakte het wat bont door te zingen „mooie benen, mooie benen”, terwijl de dikke meid het had over „lekker zoenen, lekker zoenen”, wat haar met die lichtmatroos best zal zijn gelukt. En die dominee maar zingen „in de kerk, in de kerk”. Hij wilde ze allemaal er bij hebben en er bij houden en in de kerk zal hij ongetwijfeld een goed woord hebben gesproken, gelet op de concrete situatie waarin zijn wonderlijk samengestelde gemeente verkeerde.

'k Geloof dat we van die dominee wat kunnen leren. Misschien was die gemeente van hem wel een voorbeeld van de gemiddelde gemeente van de Here Jezus. Die kastelein zouden we misschien wel liever buiten de deur houden, maar al die keurige zaken-mensen dan die toch ook betaald willen worden voor de door hen verkochte artikelen of de door hen verleende diensten? Een heks in de kerk, nee dat gaat niet, maar mensen met boze tongen zijn er wel, denk maar aan wat Jakobus daarover schrijft in zijn brief. Een lichtmatroos die „mooie benen” zingt? Och, de jongens in de kerk kijken heus wel eens

naar de benen van de meisjes en nog wel naar wat meer ook en dan hebben we het nog niet over de meisjes in de kerk die de jongens graag willen zoenen en misschien ook nog wel wat meer willen.

De mensen in de kerk zijn altijd mensen, mensen die wel naar Gods beeld zijn gemaakt maar die verlangens hebben (soms zondige), die vaak dezelfde dingen doen en laten als de mensen buiten de kerk. De dominee kan zijn domineespakje proberen aan te houden, de ambtsdragers kunnen hun ambtelijk vestje proberen aan te houden, ouders kunnen een extra vroom gezicht zetten en denken dat ze beter zijn dan een ander. Maar wie zich zo wil verbergen, kan niets betekenen voor een ander. De toneelspelers in de kerk — waarschijnlijk is hun aantal groot — zullen eerst uit hun rol moeten vallen, voordat ze een goed woord kunnen spreken tot een mens in nood.

Jezus heeft nooit toneel gespeeld. Hij roept hoeren en tollenaars en wil een vriend van hen zijn. Hij zoekt de eenzamen, Hij vindt de verdwaalden, Hij duwt niemand weg, Hij kent de Zijnen (2 Tim. 2:19), Hij vertroost en bemoedigt en vergeeft en ziet naar ze om. En in die houding kon Hij gesprekken voeren, kon Hij luisteren, kon Hij soms heel lang luisteren, niet maar naar sommigen maar naar allen.

(slot volgt)

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Adres voor de rubriek

Kerknieuws:

Ds O. Mooiweer,
Volksparksingel 45,
Enschede. Tel. 053-310259

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist.
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
Leersum. Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 39,— per jaar of f 20,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

D. W. L. MILO — DALMALLY

Gereformeerd Kerkboek?

de gezangen (slot)

n.a.v. Geref. Kerkboek
i.o.v. G.S. Kampen-75

Dan nog enkele opmerkingen over afzonderlijke gezangen.

Gz. 6, onze geloofsbelijdenis. Die komt nu al in drievoud voor en wel Gz. 6 (berijming Voet) op een slechte melodie van een deputaat uit 1920-1933; de onberijmde (Gz. 6a) waarvoor een melodie voor een Straatsburg's Credo uit 1553 is verknutseld — en een onberijmde (Gz. 6b), waarvoor Paul C. v. d. Westering een Niceaans Credo heeft verknippt. Alle drie achten wij aanvechtbaar.¹⁾

De eerste, omdat de 3 deputaten, ondanks een synodale opdracht om zich met deskundigen uit de Organisatievereniging te verstaan, de muziek zelf wel meenden te kunnen regelen. Blijkbaar waren ze gerenommeerde harmonium-liefhebbers en de onbenullige melodie van Gz. 6 is duidelijk aan dit instrument geboren; bestaat uit een boeketje lieflijke accoorden — maar niet uit een ritmisch gefundeerde spanningsboog. De maker hield zich schuil. Ons is echter destijds, zowel van theologische als muzikale zijde, geraden, naar ds A. H. v. Minnen te kijken.

Over deze melodie dus geen goed woord. Maar de beide andere hebben, hoewel bogend op klassieke voorouders, onvoldoende vorm, spanning, structuur, poides et majesté. Ze zijn samengesteld uit klassieke motieven maar missen de coupletvorm. Vergelijk Pidoux I, nr 206. — Wat dan?

In Datheen's bundel was een tweede berijming, alzo die van Jan Utenhove, getoonzet op de voor-reformatorische, ook door Luther gebruikte, melodie uit de 15e eeuw. Deze melodie is overgenomen in onze uitgave-1773 en wel voor de tweede berijming van ons Credo. Zo'n vier eeuwen was dit dus een officiële kerkelijke melodie onder ons. Totaal onverwacht en onverantwoord hebben de Middelburgse deputaten in 1933 deze majestueuze wijs (ook door Bach enkele malen bewerkt) laten vallen. En wel... ten behoeve van het Westlandse harmoniumproduct. Een eenvoudige daad van verduistering, subsidiair oplichting. En géén die een snavel open deed, een vleugel verroerde of piepte, om met Jesaja te spreken; of het moest D. N. J. v. d. Paauw zijn geweest, die als toenmalig voorzitter van onze organisten in O & E-1933 stoutmoedig maar beleefd van leer trok.

Een enkele uitgever ging zijn eigen gang; deputaten kon het verder niet schelen, ondanks speciale synodale opdracht: om op de uitgaven toe te zien²⁾; zo'n uitgever bleef de melodie uit de 15e eeuw (Luther 1524) afdrukken. Een ander gaf de z.g. Straatsburgse uit 1553, naast de deputaten-melodie. Jongbloed liet de officiële melodie geheel vallen.

Wij hebben meermalen het pleit gevoerd voor de oudste en beste melodie, de 15e eeuwse, die bij Luther in 1524 voorkomt, bij Datheen-1566, bij de Statenberijming-1773, bij Bach — en die vandaag overal ter wereld in de Lutherse kerken gezongen wordt.³⁾ Een melodie, welke alleen in onbruik is geraakt omdat de woorden in flagrante strijd kwamen met de muziek. Misschien mogen we voor snuffelaars verwijzen naar onze studie „Een gezongen geloofsbelijdenis” in „Organist en Eeredienst”, nov. 1961 t/m mrt 1962, die een vrijwel uitputtende behandeling gaf van berijmde en onberijmde credo's uit vroegere en latere tijden.

Een opmerking over Gz. 11 Ere zij God. Reeds meermalen is door bevoegde hand dan de onze aangetoond, dat deze erbarmelijke wijs, met zijn vervelende en vermoeiende herhalingen, toch niet een kerkmelodie kan worden genoemd. Ons volk is er dol op? Ja, ook op plumpudding en kerstkalkoen. Maar voor verantwoordelijk gestelde deputaten is dat geen overweging. Reformatie is niet vastleggen van het verleden — maar klaarmaken voor de toekomst.

Gz. 15 In het kruis. Zowel naar tekst als melodie een aardig zondagschool-liedje, maar nooit te rekenen tot kerkmuziek.

Gz. 18, 19, 21 en 24 vallen tekstueel onder hetzelfde bezwaar als 15: dat da Costa's brallende Oosterse taal voor onze tijd hopeloos verouderd is; erger: tot onwaarschijnlijkheid en humbug kan worden gestempeld. Zijn uitroepetekens wijzen er al op. Hier is niet uit de Schrift, hier is niet náár de Schrift gesproken. Dit staat ver beneden Luther. Dit staat ver beneden Barnard, Wit, Schulte Nordholt. De melodieën (18, 19, 24) maken het ook al niet beter.

Gz. 17 U heilig Godslam. Deputaten van 1920-1933 deden er wel aan, de onbekende wijs van psalm 54 naar voren te schuiven. Ze toonden namelijk aan: dat een „onzingbare” psalmwijs onbemind-wijl-onbekend kan zijn, maar niettemin wel zingbaar. Wij houden echter onoverkomelijke bezwaren tegen het krulstaartje, dat deputaten-1933 aan de melodie van ps. 54 deden bengelen.

Destijds gebruikten wij hiervoor het woord coda (= staart). Dat woord wordt nu door deputaten-1975 overgenomen of het om iets eerbaars ging. Nu, die coda, dat aangehangen staartje, is volstrekt niet eerbaar. Primo omdat bij een universele wijs uit de reformatorische schat niets moet worden aangenaaid. Secundo omdat dit staartje uit de hypo-ionische toonreeks van de psalm valt, zoals wijlen J. M. Vetter aantoonde. U zie slechts hoe deze coda halverwege naar C uitwijkt, een zaak die in de hele psalm niet bestaanbaar is. Tertio omdat deputaten-1975 de smakeloze historie op de voet volgen, door halverwege nog een rust aan te brengen.⁴⁾ Iets dat zelfs deputaten-1933 te gortig was; die spraken van „een toegevoegde regel”. Zo is het krulstaartje nog geknikt ook. Couperen zo iets.

Gz. 1, de Wet. Naar wij menen was het Con. Huygens, die in de 17de eeuw al de vraag stelde: is het wel juist, Gode zijn eigen geboden toe te zingen? Daarvoor zijn ze ons toch niet gegeven? — Het bundeltje Honderdnegentien nam alleen het toepasselijke slotcouplet van Voet over. Daar zit wat in — behalve die geboën.

Gz. 30 Een vaste burcht. De tekst van Martin Luther werd berijmd door dr H. J. Schilder. Smilde zegt ervan: „De tekst van H. J. Schilder heeft hier en daar een sterke toon en pakkende regels. De slotstrofe is zeker niet de beste”. We zijn blij met deze berijming en deze beoordeling en merken op, dat althans één gezang uit „eigen kring” afkomstig is.

Wij besluiten de bespreking van de gezangen uit het Gereformeerd Kerkboek met een samenvatting van de hymnoloog-musicoloog Bernard Smilde:

„Van harte hoop ik dat onze vrijgemaakte gereformeerde lezers bij hun deputaten in de kerkelijke weg zullen protesteren tegen dit onverantwoorde gezangenboek. Wat de teksten betreft is het een schrale, zeer schrale oogst. Wat de muziek betreft, zijn het slechte vruchten. En die moet men God noch mensen aanbieden”.

⁴⁾ Deputaten „verantwoorden” die rust, door te zeggen dat ze daarmee het ritme van de hele melodie homogeen maken. Ze dóen juist het tegengestelde.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Wie bepaalt de politieke kaart?

We zullen inderdaad even naar Jeremia kijken. Ziet u hem lopen door de straten van Jeruzalem met dat onhandige ossenjuk om zijn nek? De mensen halen hun schouders op en geven commentaar. Maar Jeremia vervolgt onverstoord zijn weg en gaat naar het huis waar het gezantschap van Edom verblijft. Hij vraagt het hoofd van de delegatie persoonlijk te spreken en zegt dan tot hem: Zo spreekt Jahweh der heerscharen, de God van Israël, Zeg tot uw heer, de koning van Edom: Ik heb de aarde, de mens en het gedierte dat op het oppervlak der aarde is, door mijn grote kracht en uitgestrekte arm ge-

maakt en Ik geef ze aan wie het Mij goedgevindt (vs 5).

Vindt u die woorden erg politiek klinken? Doen ze u aan de kreten van onze huidige politieke demonstraties denken? Mij niet. Ik hoor van hen altijd heel andere geluiden: Weg met het imperialisme! Weg met het fascisme! Wij eisen onafhankelijkheid!

Dat zijn de geluiden die je bij politieke demonstraties hoort. Ik heb nog nooit iemand bij het Binnenhof of bij een ambassade horen schreeuwen: zo spreekt Jahweh! Ik heb ook nog nooit tijdens een protest-demonstratie iemand horen zeggen: Jahweh heeft de aarde en de mensen en de dieren gemaakt en geeft ze aan wie het Hem goedgevindt.

Jeremia zegt dat wel. En het is essentieel voor wat hij te zeggen heeft. Hij zegt tot de gezant van Edom en tot alle andere gezanten: Jullie denken wel dat jullie door de koppen bij elkaar te steken de politieke kaart kunnen veranderen, een wijziging in de politieke constellatie tot stand kunnen brengen en een herverdeling van de aarde bewerken. Maar dan

¹⁾ De index vermeldt v. d. Westering als „auteur”. Dit is onjuist. Hij verzorgde slechts de melodie. Evenzo Schulz ten aanzien van Gz 11.

²⁾ Zie ons artikel „De chaos in onze Gezangenmelodieën”, O & E sept. 1939, aan al de synodeleden van Sneek uitgereikt.

³⁾ Ook Ghijsen, voor 1693, gebruikte deze melodie.

Wij sluiten ons hier volkomen bij aan. Maleachi zou zeggen: probeer het uw vorsten eens aan te bieden!

—o—

De kerk van Spakenburg vroeg openbaar: kunnen we niet tot één psalmboek komen? Dat zou dan voor ons, buitenverbandse kerken, geldend moeten gemaakt worden. Na het voorgaande wordt het misschien duidelijk: nu, dan *dit* psalmboek zeker niet. Bovendien: moet dat nu, één psalmboek? Is niet al bewezen, dat uit onze kerken bepaald geen eigen boek kan komen, dat beter is dan wat er te koop is? En dat we te machteloos zijn, dan dat we iets op tafel kunnen brengen dat ons het recht (laat staan de plicht) zou geven: afstand te nemen tot de andere psalmzingerende Nederlandse christenen?

Blijven over de formuleren en de belijdenisschriften. Tja, wanneer die voor onze mensen eindelijk eens in een modern gewaad konden worden gestoken — daar is wat voor te zeggen. Hoewel dan meteen wel bezien mag worden: in hoeverre is dat werk nog nodig? Zijn anderen, met name de Christelijke gereformeerden, ons al niet voor?

En de idee om ook de kerkenorde (welke eigenlijk? Na elke kerkscheur worden de spelregels immers gewijzigd) aan het Kerkboek toe te voegen, is een regel waard. Wij kwamen eens voor huisbezoek bij een familie, waar een beduidend exemplaar van de DKO op tafel lag. Ondoordacht als gewoon zeiden we: we wilden dat hier de Bijbel net zo uitgelezen werd als de kerkenorde. Maar dat was fout. De huisvader stootte op en riep: wat hebt u tegen de kerkenorde?! — Hoegenaamd niets, zeiden we, we weten alleen veel goeds van de Bijbel te zeggen. Incident gesloten.

—o—

Mogen we tenslotte nog iets goeds van het Liedboek voor de Kerken zeggen? Het is onze taak niet, propaganda voor dat boekje te maken. Als wij van tijd tot tijd een lied hieruit bespreken is het, omdat we er tegen aan liepen. En steeds weer trof ons, hoe dicht dat liedboek bij de Schrift staat, de Schrift als historisch-gegeven aanvaardt, en met eerbied over de geopenbaarde God in Jezus Christus spreekt.

Welnu. Door het gebruik van het Liedboek komt de beste psalmberijming van deze eeuw, wellicht de laatste uit deze bedeling, tot onze beschikking. Wanneer een kerkeraad besluit, deze bundel kritisch te gebruiken, kan hij zelf uitzoeken welke psalmen hij uit dit boek verkiest, welke gezangen aanvaardbaar mogen heten. We spreken over een product van dichters en schriftgeleerden, gebracht in modern Nederlands, met een diepte, die ook buitenkerkelijke mensen kan interesseren. Daarnaast blijven voor bepaalde wensen de bundels 1773, Hasper, Muns e.a. beschikbaar. Om Datheen en Marnix niet te vergeten.

Door het Liedboek te gebruiken komt bovendien een reeks van bijna 500 kerkliederen tot onze beschikking. Daarin de hele oogst van Middelburg, vrij-

wel de hele oogst van GS-1975, maar dan veel beter. Daarin zitten ongetwijfeld liederen, die het naar uw en onze overtuiging niet of minder goed doen, als kerkelijk loffoffer. Weet u hoe veel? Wilt u ze eens tellen? Maar u hoeft ze niet allemaal te zingen. Ook in onze „enige” gezangen zijn liederen, welke wij bewust niet meezingen.

En denk eens aan het volgende. Eens mochten wij spreken op een gecombineerde avond van vrijgemaakte en christelijke gereformeerde broeders en zusters. Vertrouwde ons een christelijke gereformeerde zuster toe: haar bezwaren tegen een lied uit het Liedboek, dat haar kinderen op school leerden zingen; het was zo modern, zo ongeestelijk, het stuitte haar tegen de zachte borst.

Toegevende dat we niet alles uit het Liedboek behoeven te aanvaarden, vroegen wij nieuwsgierig naar het nummer. Het was nr 122, naar Nun komm der Heiden Heiland. Een reformatisch kerklied van Martin Luther. Van die goede Luther, die als eerste de christenen in Duitsland aan het zingen bracht; die Jesaja's visioenen (24) vertolkte; die het gebed des Heeren (48) berijmde; die Een vaste Burcht (401) dichtte naar aanleiding van psalm 46; die zoveel andere psalmen in vrije liedvorm had weergegeven; het kerstlied Vom Himmel hoch en och, zo vele vele andere mooie kerkliederen — denk alleen nog aan „Bewaar ons Heere bij uw Woord” (310).

U begrijpt het al. Toen hebben we dit lied eens voorgelezen. Een adventslied. Niet slechts een seizoenlied voor de decembermaand — maar een gebed om Christus' wederkomst. We hebben op de Bijbelse termen en achtergronden gewezen in elk couplet. Leest u het zelf maar eens en ontdek nog meer. U zult merken dat alles appelleert op de Schrift, appelleert op uw geloof. Moeten wij nog zeggen, dat het lied voortaan minder verdacht was voor die zuster dan „O Kindeke klein”?

—o—

Laatste opmerking. Moet het „Liedboek voor de Kerken” door onze meeste kerkelijke vergaderingen worden gekeurd en „vrijgegeven”?

Wie iets weet van de werkwijze van sommige kerkelijke deputaatschappen, wie wel eens als knechtje van de kok van de kerkelijke bijkeuken heeft gewerkt, denkt diep na alvorens ja te antwoorden. Indien al. Bovendien: de meest bezwaarde groep kan altijd de voorhoede ophouden — moet men nu in Spakenburg goedkeuren wat de broeders in Amsterdam zullen zingen? Dan: de werkzaamheid van onze broederliefde wordt wel altijd ingeroepen, om rekening met de tragen te houden — zelden om rekening met de voorhoede te houden. We zijn allemaal bezorgd over wat „dreigt te verachten”. Maar slechts eenmaal zagen we een gebed voor onze pioniers.

Laten we vooral christelijk-practisch zijn. De ontwikkeling der dingen sedert 1970 is zo geweest, dat verscheidene kerken de moed vatten, het Liedboek-1973 te gaan beproeven. Voorzover bekend is deze vrijheid haar goed gekomen. Met welk recht zouden we die vrijheid nu eigenlijk willen afnemen?

vergeten jullie één ding: jullie hebben de aarde niet in jullie zak en niet gemaakt. De aarde is van Jahweh. Ze is zijn werkstuk. Julliezelf inclusief en de dieren. En Hij bepaalt hoe de landkaart eruit ziet. Hij deelt de aarde toe aan wie Hij wil. Letterlijk staat er: aan wie het recht is in zijn ogen.

Jahweh en de conferenties

Daar hielden de politici die aan het overleg in Jeruzalem deelnamen, geen rekening mee. Hoe de landkaart eruit zou zien, werd volgens hen uitgemaakt door conferenties, zoals zij die nu in Jeruzalem hielden, en door leiders. Dat waren de beslissende en doorslaggevende factoren.

Zo denkt en spreekt men nog. Wat bepaalt de gang van de geschiedenis? De conferenties van de Grote Drie in Yalta en Potsdam, zegt men. De resoluties van de Verenigde Naties. De kracht van de NATO en van het Warschau Pact. De bewapeningswedloop. De oliekranten. De gewiektheid van diplomaten. Dat zijn de factoren die bepalen waar grenzen zullen lopen en hoever invloedssferen zich zullen uitstrekken.

Maar dat is niet waar, zegt Jeremia tot de gezanten van de confererende mogendheden. Als jullie straks weer vergaderen, denk dan niet dat jullie de geschiedenis maken en dat de toekomst in jullie handen ligt. Want Jahweh, Israëls God, maakt de geschiedenis en deelt het grondgebied uit aan wie Hij wil. Wie het in de komende tijd in het grondgebied van Edom en Moab voor het zeggen zal hebben, hangt van Hem af. En ik kan jullie nu al namens Jahweh vertellen, wie dat zal zijn. Want Jahweh zegt: Ik geef uw gebied aan Nebukadnezar, mijn knecht. Zelfs over de dieren geef ik hem macht. Totdat ook voor zijn

land de tijd komt, dat het weer door anderen onderworpen wordt.

Zo zou Jeremia vandaag tot allerlei diplomaten en staatslieden zeggen: u bent nu wel in Peking geweest en u hebt nu wel de V.N. toegesproken en u bent nu wel in Helsinki geweest en u hebt druk overleg gepleegd en geconfereerd en resoluties aangenomen, maar wilt u allemaal goed in de gaten houden, dat u de aarde en de mensen en de dieren niet hebt gemaakt, maar Jahweh. Hij bepaalt hoelang het machtsverwicht tussen Oost en West blijft bestaan en hoelang de Russen hun greep op Oost-Europa zullen houden en hoever de macht van China zich zal uitbreiden. Hij geeft het grondgebied aan wie Hij wil en aan wie het in zijn ogen recht is het te geven.

Recht

Tegen dat laatste wordt nogal gesputterd. Recht? vraagt men. Is dat nu in de haak, dat de Russen in Oost-Europa aan de touwtjes trekken en

volken onderdrukken? Is dat nu in de haak, dat de V.S. in Zuid-Amerika een grote economische macht uitoefenen en een dikke vinger in de pap hebben? Dat is toch niet recht? Dat is toch krom?

Dat zeiden de diplomaten in Jeruzalem ook. Het klopt niet, zeiden ze, dat Nebukadnezar in onze gebieden aan de touwtjes trekt. Dat is niet recht. Wij en onze volken worden geknecht en geringelood en onderdrukt. Daar moet een eind aan komen. Daar moeten we iets aan doen.

Maar Jahweh zegt: zo is het recht in mijn ogen. Dat is nu precies wat Ik denk dat er gebeuren moet. Nebukadnezar is mijn knecht. Wat hij doet, heeft hij ook niet allemaal van zichzelf en aan zichzelf te danken. Dat denkt hij zelf wel. Hij denkt dat hij een mannetjesputter is. Maar in werkelijkheid is hij mijn knecht. Hij heeft maar te doen wat Ik hem opdraag. En Ik geef hem jullie gebieden. Dat heb Ik op mijn programma staan. En hij heeft dat alleen maar uit te voeren.

Rondom de „neutronenbom” (2)

We zetten in dit nummer onze reeks opmerkingen naar aanleiding van het artikel van de heer P. J. Westra over de „neutronenbom” voort. Er is nog veel meer over te zeggen!

6. Lenin houdt niet op er op te hameren dat een oorlog tussen „kapitalistische” en communistische staten op de duur *onvermijdelijk* is. En daarom, zo schrijft hij letterlijk, *kan een socialist niet tegen elke oorlog zijn zonder op te houden socialist te zijn!* Op de achtste partijdag van de C.P.d.S.U. gehouden in 1919 verklaarde Lenin: „Wij leven niet maar in één staat, maar in een systeem van staten, en het bestaan van de Sowjet-republiek *naast* imperialistische staten is op de duur *ondenkbaar*. Ten slotte zal de ene de andere overwinnen. En tot dat eindpunt is bereikt is een reeks van de meest verschrikkelijke botsingen tussen de Sowjet-republiek en de burgerlijke staten *onvermijdelijk*. Dat betekent dat de heersende klasse, het proletariaat, als het heersen wil en heersen zal — en dat wil en zal het — dat ook *door militaire macht bewijzen moet*.”

7. Om de ernst van de zaak wil ik nog één uitspraak van Lenin over deze kwestie citeren. Ze is uit een studie die handelt over de leus van

„de Verenigde Staten van Europa”. Daarin schrijft Lenin o.a.: „De politieke vorm van de maatschappij, waarin het proletariaat overwint door de bourgeoisie ten val te brengen zal de democratische republiek — dat wil zeggen *de onder de diktatuur van het proletariaat levende republiek* — zijn die de krachten van het proletariaat van de desbetreffende natie of de desbetreffende naties steeds meer centraliseert in de strijd tegen de staten die nog niet naar het socialisme zijn overgegaan. Het afschaffen der klassen is onmogelijk zonder de diktatuur van de onderdrukte klasse, van het proletariaat. *De vrije vereniging van de naties in het socialisme is onmogelijk zonder een meer of minder langdurige strijd van de socialistische republieken tegen de achtergebleven staten*”.

8. Zoals algemeen bekend is en, vooral door hen zelf, algemeen bekend gemaakt wordt, streven de Oost-bloklanden naar „détente”, naar „ontspanning”. In het derde (jongste) partijprogramma van de C.P. d. S.U. dat van 1961 werd de idee van „vreedzame coëxistentie” in de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie geïntroduceerd. Paragraaf 7 daarvan draagt tot opschrift: „De vreedzame coëxistentie en de strijd

voor de wereldvrede”. Vreedzame coëxistentie tussen landen met „verschillende sociale en politieke systemen”. Met die „ontspanning” is de naam van Willy Brandt onlosmakelijk verbonden. Zijn „Ostpolitiek” werd algemeen toegejuicht en hij verdiende er de Nobelprijs voor de vrede mee.

Een hoogtepunt in deze ontspanningspolitiek vormde de „Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa”, de befaamde Helsinki-conferentie. Vooral Breznjef had aangedrongen op het houden daarvan. Hij stortte tranen van ontroering toen de Helsinki-verklaring werd ondertekend!

9. Om deze door de Sowjet-Unie gepropageerde „ontspanning” op haar juiste waarde te taxeren is het nodig een aantal feiten nuchter onder ogen te zien.

Vooreerst dit: Chroesjtsjow die het derde partijprogramma lanceerde, verklaarde daarin uitdrukkelijk dat de C.P. d. S.U. zich daarmee bewoog in de lijn van de buitenlandse politiek van Lenin.

Welnu deze heeft zijn hele leven lang de communistische partijen in alle landen opgeroepen met alle kracht te streven naar de onderminning van het maatschappelijke en politieke stelsel van het „kapitalisme”.

Laat ik uit zijn talloze oproepen daartoe deze citeren. Ze is uit een artikel van de Prawda van 11 oktober 1918: „Het zou natuurlijk „prettiger” (aanhalingstekens van Lenin) zijn geweest, indien wij Wilhelm en Wilson simpelweg door middel van oorlog ten val hadden kunnen brengen. Maar dat zijn hersenspinsels. Door een uitwendige oorlog kunnen wij hen niet ten val brengen. Maar we kunnen wel

hun *innerlijke* ontwrichting bespoedigen. Dat hebben we door de Sowjet-revolutie, door de proletarische revolutie *in grote mate* bereikt.

De Duitse arbeiders zouden een veel groter succes hebben kunnen behalen, wanneer zij tot de revolutie waren overgegaan *zonder terug te schrikken* voor nationale offers (alleen daarin is het internationalisme gelegen) wanneer zij hadden verkondigd (en door *daden* bekrachtigd), dat de belangen van de internationale arbeidersrevolutie voor hen *hoger staan* dan de integriteit, veiligheid en rust van de een of andere staat *en met name die van hen zelf*. Voor Europa ligt het grootste ongeluk en het grootste gevaar, dat daar *geen* revolutionaire partij is.”

Dit is de idee van „vreedzame coëxistentie” volgens Lenin. Zo lang je de kapitalistische, imperialistische landen niet met een oorlog vernietigen kunt — wat het „prettigste” zou zijn! — moet men alles in het werk stellen om die staten „innerlijk” te „ontwrichten”.

10. Wat die „vreedzame coëxistentie” betekent wordt glashelder door de volgende feiten. Vooreerst dat één jaar na de introductie daarvan Chroesjtsjow in Cuba raketbases liet bouwen van waaraf heel Amerika met atoombomben kon worden vernietigd. Dank zij het krachtige optreden van president Kennedy werd deze vorm van „vreedzame coëxistentie” vernietigd. En de andere nog duidelijker manifestatie van die „vreedzame coëxistentie” vormde het onder de voet lopen — beter gezegd: onder de tanks stuk walsen — van de prille „Praagse Lente” nu tien jaar geleden in Tsjecho-Slowakije.

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Het beloofde land

Als je aan de Jordaan bij de Allenby Bridge staat, sta je dichtbij de plaats waar de geschiedenis uit Jozua 3 zich heeft afgespeeld.

In deze buurt zijn de Israëlieten de Jordaan overgestoken, het beloofde land ingegaan. Jaren heeft het volk van God gezworven, in de Sinai-woestijn, in de Negeb-woestijn; ze zijn om de Dode Zee heen getrokken, hebben het gebied daar veroverd en zó zijn ze tenslotte gekomen bij de Nebo, ten Oosten van de Jordaan en tegenover Jericho dat ten Westen van de Jordaan ligt.

Het beloofde land.

Ook het belovende land.

Het land dat door God was beloofd, maar ook het land dat veel beloofde.

De mensen hadden er verwachting van. En dat mocht ook. Jaren tevoren immers hadden de verspieters (Num. 13) gesproken over een land dat „vloeit van melk en honig”, een land met vruchten.

En nu staan ze aan de Jordaan, geen brede rivier maar toch ook geen sloot waar je zo maar over heen springt. En het volk weet dus dat er wat

bijzonders gebeuren moet, want bruggenbouwers zijn er nog niet. Er zal wat gebeuren, maar eerst moeten ze afscheid nemen van Mozes. Hij zal het beloofde land wel zien, vanaf de Nebo, maar er niet in komen. En zo gebeurt het. Mozes gaat de Nebo op en komt niet terug. Hij sterft er en wordt door God Zelf begraven. Zijn graf is nooit gevonden, maar goed ook want graven mogen dan voor het toerisme aantrekkelijk zijn om te bezoeken, voor God hebben ze niet méér betekenis dan dat ze straks weer zullen opengaan, op de jongste dag als Jezus terugkomt.

Met de Nebo achter zich gaat het volk op weg. „... de Jordaan nu was geheel buiten zijn oevers getreden gedurende de ganse oogsttijd — het water, dat van boven afkwam, bleef staan; het rees op als een dam, zeeg weg bij Adam, de stad die bezijden Zarethan ligt, terwijl het water dat afvloeide naar de zee der Vlake, de Zoutzee, volkomen werd afgesneden”.

Over een brede strook ligt de Jordaan droog zodat Gods volk Gods weg kan gaan. Zoals eens toen het volk Egypte verliet.

„Waarom, o zee, liet jij vluchtend ruim baan?
Wat overkwam toch uw waatren, Jordaan,
dat zij zich eensklaps scheidden?”

Waarom?

Daarom:

„Beef dan, gij aarde, voor Israëls Heer,
krimp voor zijn aanschijn en buig u terneer,
laat u door God bedwingen...”

(Ps. 114 : 3 en 4)

Beef dan, gij allen die Israël bezoekt.

Want hier, aan de Jordaan, heeft God wat groots verricht.

Een stuk geschiedenis, zeker, maar óók een stuk verbondsgeschiedenis.

Zó de Nebo zien en kijken naar de Allenby Bridge is goed.

Om terug te zien.

En vooruit te zien.

Het beloofde land toen en het beloofde land straks.

Leg Jozua 3 eens naast Openbaring 21.

„Er is een land van louter licht
waar heiligen heersers zijn.
Nooit gaat de gouden dag daar dicht
in duisternis of pijn.

Daar is het altijd lentetijd,
in bloei staat elke plant.
Alleen de smalle doodszee scheidt
ons van dat zalig land.

Men ziet het veld aan d'overkant
in groene luister staan,
als Israël 't beloofde land
zag over de Jordaan.

Maar ach de stervelingen staan
hier huiverend terzij,
en durven niet op weg te gaan,
het duister niet voorbij.

Hing niet het wolkendek zo zwart
van twijfel om ons heen,
wij zouden 't land van ons hart,
dat 't hemels licht bescheen.

God, laat ons staan als Mozes hier
hoog in uw zonneschijn,
en geen Jordaan, geen doodsrivier
zal scheiding voor ons zijn.”

(Lied 290)

11. Wat boven gezegd is, krijgt nog duidelijker inhoud en scherper accent als we een uiterst belangrijke uitspraak van Chroesjtsjow overwegen. Chroesjtsjow is de auctor intellectuelis van de in het derde partijprogramma geïntroduceerde „vreedzame coëxistentie”, „detente”, „ontspanning”. Hij weet dus precies wat die woorden betekenen. Welnu, Chroesjtsjow verklaarde ten aanzien van de „vreedzame coëxistentie” o.a. het volgende:

„Wij kunnen niet aan het feit voorbijgaan dat enige lieden de absoluut juiste stelling van de vreedzame coëxistentie van landen met verschillende sociale en politieke systemen ook proberen toe te passen op ideologische gebied. Dat is een gevaarlijke dwaling. Dit wil dus zeggen dat de „vreedzame coëxistentie” op geen enkele wijze het radikale en totale verschil en dus ook de strijd tussen de communistische ideologie en alle andere ideologen, wereldbeschouwingen en religieën mag verzwakken.

Onder de vreedzame coëxistentie moet de ideologische strijd van het communisme tegen met name het „kapitalisme” doorgaan! En die ideologische oorlog wordt, zoals Solzjenitsyn geheel in overeenstemming met Lenin schreef, gedragen en gestuwd door haat. Hij is een vat vol haat.

Hij is „een herhaling van de vervloeking: de Westerse wereld moet vernietigd worden. Zoals eens in de senaat van het oude Rome een beroemde redenaar elk van zijn redevoeringen afslot met de zin: „En overigens ben ik van mening dat Carthago vernietigd moet worden”, zo herhalen ook nu, bij iedere activiteit, bij handel of ontspanning, communistische media, geheime instructies, duizenden sprekers: „en het kapitalisme moet vernietigd worden”. Lenin schreef letterlijk: „De haat van de onderdrukte en uitgebuite massa — hij noemde die „de meest edele haat” — is „het begin der wijsheid” (aanhalingstekens van Lenin) is de grondslag (!) van alle socialistische bewegingen en successen.”

12. Dat bij de z.g. vreedzame coëxistentie de ideologische strijd onveranderd doorgaat is wel zeer duidelijk gebleken op de conferentie van Belgrado. De communisten hebben ook niet maar voor het geringste hun afwijzing van en strijd tegen de „universele rechten” van de mens vermindert of verzacht! Iedere poging van de „westernen” daartoe stuitte af op het bikkelharde verzet van de Russen. De afschuwelijke behandeling van de drie miljoen joden in de Sowjet-Unie, de opsluiting van de duizenden dissidenten in werkkampen, de onmenselijke opsluiting in psychiatrische klinieken en bovenal het voortbestaan van het 1300 km lange ijzeren gordijn waar „het Westen” volledig aan gewend is zijn er de zichtbare bewijzen van. Op de conferentie van Belgrado durfde de leider van de russische delegatie, Joeli Vorontsov, zelfs de enormiteit debiteren dat in Rusland de grootst mogelijke vrijheid heerst en dat deze spoedig aan heel de wereld ten deel zou vallen.

13. De ideologische strijd die volgens Chroesjtsjow ook bij „ontspanning”, bij „detente” moet doorgaan manifesteert zich het duidelijkst in de terreur die onafgebroken in Rusland woedt. Het gaat het menselijk voorstellingsvermogen te boven welk een oceaan van ellende deze over het Russische volk heeft uitgestort. In de door Jozien Driessen samengestelde en van aantekeningen voorziene uitgave van een autobiografie, brieven, beschouwingen, interviews, kritieken enz. van Soltzjenitsyn wordt op blz. 249 meegedeeld dat I. A. Koerganov, professor in de statistiek in Moskou en Leningrad op grond van zijn berekeningen tot de schatting komt dat in Rusland sinds de revolutie van 1917 66 miljoen mensen, al of niet gerechtelijk, zijn vermoord! D.w.z.: meer dan alle oorlogvoerende naties bij elkaar in twee wereldoorlogen, hebben verloren. En ruim twaalf maal zoveel als het aantal Joden dat door Hitler werd vergast! En de K.G.B., de Russische geheime dienst, die deze onvoorstelbaar afschuwelijke misdaden bedreef, vierde onlangs luisterlijk haar zestigjarig bestaan, waarbij zij door Breznjef werd gecompimenteerd voor „haar hard, maar onmisbaar en eervol werk”.

14. Maar hiermee is nog niet alles gezegd over de „vreedzame coëxistentie”, „ontspanning”, de „detente” die Rusland propageert. In Elseviers Jaarboek 1977 wordt daarover o.a. het volgende geschreven: Wat de Amerikaanse regering speciaal bezorgd maakte, was dat Moskou, ondanks alle ontspanningsgesprekken enorme gewapende hulp aan de marxistische MPLA-beweging in Angola en voor de overtocht van 11.000 Cubaanse militairen naar dat land zorgde en dat als iets volstrekt natuurlijk beschouwde. Breznjef verklaarde op het 25ste partijcongres in Moskou (febr. 1976) „Detente maakt op geen enkele manier een einde aan de wetten van de klassenstrijd”. Tegelijk wees hij er op dat de invloed van de communistische landen op de internationale politiek „dieper en sterker” was geworden in de afgelopen jaren. En deze invloed, aldus Breznjef, zou het Kremlin „verdubbelde energie” geven om zijn ontspanning voort te zetten.

(wordt vervolgd)

kerknieuws

Beroepen te Utrecht-Centrum: Drs W. G. Rietkerk te Eck en Wiel; te Groningen, bij acclamatie: Drs H. de Jong te Amsterdam-Centrum.

Ds J. Meester — Ds J. Meester, em. predikant van de kerk te Amsterdam-Zuid/West, mocht op 11 april jl. zijn 75ste verjaardag vieren. In de kring van familie en gemeente is aan deze verjaardag met blijdschap aan-

dacht gegeven, in dankbaarheid jegens de Here, Die alles wél maakte.

Amsterdam-Tuinstdeden-Zuid/West — Uit de kerkeraadsvergadering van 30 maart 1978: „Onze verhouding tot de Christelijke Gereformeerde Kerken in Amsterdam. Na uitvoerige discussie besluit de raad, zich basierend op de Verklaring van 1963, alsmede gezien de belofte, die we deden in ons laatste schrijven aan de Chr. Geref. Kerken, n.l. t.z.t. weer van ons te laten horen, een schrijven te richten aan het Consistorie van de Chr. Geref. Kerken in Amsterdam, ten einde in 1976 afgebroken en opgeschorte samenspreking weer opnieuw te beginnen en een copie van dit schrijven te zenden aan de kerken, die toen aan het beraad deelnamen.”

Afscheid — Ds H. J. v. d. Kwast nam wegens vertrek naar de kerk te Dron-ten op zondag 23 april jl. afscheid van de kerk te Amstelveen met een preek over Matth. 11:25.

Intrede — Ds W. v. d. Lingen, die afscheid nam van de kerk te Bunschoten-Spakenburg, hoopt op zondag 21 mei a.s. intrede te doen in de kerk te Wapenveld na tevoren bevestigd te zijn door Ds H. van Ommen te Bunschoten-Spakenburg.

Ds J. Zwart — Op 17 mei a.s. wordt D.V. Ds J. Zwart, em. predikant van de kerk te Haren (Gron.), 75 jaar. Ds Zwart was, voordat hij zich op 12 febr. 1950 aan de kerk te Haren verbond, predikant van de kerk te Eestrum en van die te Treebeek. Op 1 febr. 1970 ging Ds Zwart met emeritaat. Hij is in Haren blijven wonen.

Ds W. Scheele — Ds W. Scheele, em. predikant van de kerk te Arnhem en woonachtig te Gorssel, onderging opnieuw een operatie, maar is inmiddels naar huis teruggekeerd. Zijn toestand is redelijk goed!

Samenspreking: Uit het kerkblad van de kerk te Neede en van die te Aalten-Winterswijk knipten wij het volgende:

Kerkeraadsverslag van de kerk te Neede d.d. 7 maart 1978 — „Schrijven van de Gereformeerde kerk binnen verband wordt voorgelezen en breedvoerig besproken. De kerkeraad is van mening, dat hij niet zomaar „nee” kan zeggen op het voorstel om te komen tot samenspreking, maar hij is wél van mening, dat er de erkenning moet zijn te worden gezien door de binnenvanbandse kerk als kerk van Jezus Christus; hij is voorts van mening, dat dit de basis moet zijn waarop eventuele samenspreking moet geschieden. In een antwoordschrijven zal dit dan ook worden opgenomen in de volgende bewoording: „Ja, mits u ons en de onzen in den lande erkent als kerken van onze Here Jezus Christus”.

Haamstede — Voor de vakantiegangers in de Westhoek van Schouwen delen we mee, dat de kerkdiensten van de Chr. Geref. Kerk op Pinksterzondag en vanaf 18 juni t.m. 20 aug. worden gehouden in de Ned. Herv. Kerk te Haamstede om 11.00 en 17.00 uur. En vanaf 2 juli t.m. 6 aug. om 9.30 uur in het Dorpshuis te Renesse. Voor pastorale zorg kan men terecht bij de predikant Ds B. Oosterbroek, Irenestraat 14, tel. 2474.

De Theologische Studie Begeleiding — Er wordt vanwege onze kerken een begeleiding bij de studie gege-

ven voor hen die theologie studeren. Dit gebeurt in de vorm van studiebijeenkomsten, die eens in de maand worden gehouden. Ds H. Smit van Barendrecht en Ds H. de Jong van Amsterdam leiden deze kring. Er wordt op zo'n dag, doorgaans een zaterdag, door een van de deelnemers een preek gehouden, die dan besproken wordt. Verder is er een lezing, ook gevolgd door een bespreking. Ieder die van plan is 't volgend jaar theologie te gaan studeren, wordt verzocht zich als deelnemer op te geven bij de secretaris van de T.S.B., adres hieronder.

Dat dit al zo vroeg wordt bekendgemaakt, is omdat binnenkort het jaarlijkse weekend van de T.S.B. wordt gehouden.

Op dit weekend bestaat de gelegenheid om wat beter met elkaar kennis te maken en juist daarom zouden we het erg op prijs stellen om in dat weekend al te ontmoeten wie volgend jaar mee zal doen.

Het weekend wordt gehouden van vrijdag 19 mei 's avonds tot en met zondag 21 mei.

In verband daarmee verzoeken we ieder die volgend jaar theologie wil gaan studeren, zich z.s.m. op te geven bij de secretaris van de T.S.B.: Willem Smouter, Kanaal Noord 136, 7322 AB Apeldoorn, tel. 055-261536.

nieuws uit breder kring

1700 Russische Christenen in Gorky, een stad aan de Wolga, hebben een verzoekschrift ondertekend, waarin ze de regering om opening van 100 gesloten kerken vragen. Veel van de gesloten heiligdommen worden nu als bakkerijen, musea of woningen gebruikt. Er staan op het ogenblik slechts drie orthodoxe kerken ter beschikking van de naar schatting 150.000 actieve kerkleden.

● Het intern. Christ. Studiecentrum in nauwe samenwerking met Yout for Christus en het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte zijn bezig met het voorbereiden van studiekringen voor christen-welzijnswerkers. Op 10 juni a.s. wordt er een ontmoetingsdag belegd, waar kinderpsycholoog Dirk van de Molen zal spreken over „Christen-zijn in welzijnswerk”. Plaats: de Ark, Duivenkamp 844, Maarssen. Opgave en meer informatie bij Leo Groenveld, Mesdaghout 36, Nunspeet, tel. 03412-1296.

Omstreeks half mei verschijnt: „Communisme een religie”. Geschreven door Prof. C. Veenhof. 64 pagina's. Prijs f 7,50.

Deze brochure is een uitgave van de Willem de Zwijgerstichting. Donateurs van deze stichting betalen minimum f 10,— per jaar en ontvangen daarvoor twee publikaties.

In het najaar verschijnt van drs K. Exalto: De zekerheid des geloofs bij Calvijn.

Wie zich als donateur voor 1978 opgeeft ontvangt bovendien de brochure van Prof. dr W. van 't Spijker: De Charismatische beweging.

Aanmelding en/of bestelling bij postbus 642, Apeldoorn. Giro 352347.

1938

1978

In plaats van kaarten

Dankbaar jegens de HEERE, hopen wij met onze kinderen te gedenken, dat wij 19 mei, 40 jaar getrouwd zijn.

Gelegenheid tot feliciteren op 20 mei, 's middags van 3.30-5.00 uur in Rest. „Bagatelle“, Nijverdalseweg 10, Mariënheem bij Raalte.

J. L. Struik
A. Struik-v. d. Meer

Heino (Ov.)
Davenschot 37

VROUWENCONTACTDAG

9 SEPTEMBER A.S.

in de Geref. Kerk,

Zuiderzeestraatweg 503 te Wezep.

Spreker: Ds W. Vis uit Kampen.

Thema:

„Heere, leer ons bidden“.

Aanvang: half elf.

Voor ons onverwacht, maar op Zijn tijd, heeft de Here tot Zich genomen mijn innig geliefde man

Jacob van Zoomeren

op de leeftijd van 71 jaar.

Zondag 1, Heidelbergse Catechismus.

J. VAN ZOOMEREN-VAN DER ZANDE

Warnsveld, 8 mei 1978

Breegraven 85

De begrafenis heeft inmiddels plaats gehad op de Algemene begraafplaats te Warnsveld.

„Maar wie roemt, roeme in de Here.“

2 Korinthiërs 10 vers 17a.

In volle zekerheid des geloofs heeft de Heer van leven en dood voor ons nog onverwacht tot zich genomen onze lieve vader en grootvader

Willem van Middelkoop

sinds 8 november 1960 weduwnaar van GERRITJE CORNELIA VAN ZANTEN

Hij bereikte de gezegende leeftijd van bijna 78 jaar.

Nieuwpoort: A. van Middelkoop
K. E. van Middelkoop-de Roover
Tienhoven: H. van Middelkoop
A. van Middelkoop-de Hoop
Sliedrecht: T. van Middelkoop
J. H. van Middelkoop-de Roover
Nieuwpoort: H. A. Roest-van Middelkoop
J. Roest
en kleinkinderen

Bosch en Duin, 1 mei 1978

Verpleegtehuis „De Wijngaard“, Dennenweg 2

Correspondentieadres: H. van Middelkoop, Lekdijk 3B, 4235 VK Tienhoven

De begrafenis heeft inmiddels plaats gehad op de Algemene begraafplaats te Langerak.

MIDDELBURG

Oranje-Nassauschool voor Chr. M.A.V.O.

Oranjelaan 11; telefoon 01180 - 25274.

Gevraagd per 1 augustus 1978 bevoegde

Ieraar/lerares

Frans 6-9 uur
Engels 18 uur
Muziek 11 uur

Het bestuur verwacht van sollicitanten, dat zij uit overtuiging het christelijk onderwijs dienen en kerkelijk meelevend zijn.

Sollicitaties aan de directeur: F. Rhebergen, Pres. Kennedylaan 34, Middelburg. Telefoon 01180-12081.

In Wierden (Ov.) is plaats voor een

tweede staffunktionaris in de gezinsverzorging

(mnl. of vrl.)

Als opleiding wordt gevraagd Sociale Akademie, HBO-MW of akte N12/N19/ N20 met ruime ervaring in gelijkwaardige functie. Kandidaten met de Voortgezette opleiding of cursus K.L.F. genieten de voorkeur.

Van de kandidaat wordt verwacht, dat hij of zij in samenwerking met de kollega-staffunktionaris, de hulpverlening organiseert en coördineert. Voorts het team begeleidt — zowel individueel als in groepsverband — en inhoud geeft aan het beleid van de instelling.

Ook verwachten wij instemming met grondslag en doelstelling van de stichting en een overeenkomstige levens- en beroepshouding.

Arbeidsvoorwaarden volgens COAM-regeling, voor zover subsidiabel.

Alle nadere inlichtingen worden graag verstrekt door de directeur, de heer J.H. Smits, telefoon (05496) 3355. Schriftelijke sollicitaties kunt u richten aan het bestuur van de PROTESTANTSE STICHTING VOOR MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING "NOORD-WEST TWENTE", Postbus 23 te Wierden.

CHR. MAVO — URK

Per 1 augustus a.s. zijn de volgende lessen vacant:

NEDERLANDS	8
FRANS	12
DUITS	26
ENGELS	29
MAATSCHAPPIJLEER	8
HANDELSKENNIS	10
WISKUNDE	9
BIOLOGIE	10
STUDIELESSEN	3

Urk heeft een grote MAVOschool (360 leerlingen) welke is gehuisvest in een nieuw en modern ingericht schoolcomplex.

Urk is een interessante en aantrekkelijke woongemeente van 10.000 inwoners met een vrij jonge bevolking.

Uitstekende wegverbindingen.

Huisvesting wordt veelal spoedig geregeld.

Komt U eens langs voor een kennismaking met Urk of belt u ons om nadere informatie (school 05277-1237, woonhuis dir. 05277-1205).

Sollicitaties richten aan Bestuur Vereniging „Rehoboth“, Postbus 61, Urk.

WAAR EN HOEDANIG BEVINDEN ZICH DE DODEN ?

5e druk 1977

Uitgave:

„De waarheid der Schriften“, Rotterdam.

Tel. 010-652972. Giro 346974

Prijs f 4,90. Franco thuis.

KAMER GEVRAAGD in Groningen

Liefst met douche !

Door studente medicijnen; rustig meisje ! Per 1 augustus a.s.

Br. aan H. Koppenaal, Jozef Israëlsstr. 59a, Groningen. Tel. 137124.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN“

Nooitgedacht 3 - Zeist